

Zwei Lebermoose — *Lophozia turbinata* und *Sphenolobopsis kitagawae* — neu für die Sowjetunion

Dvě játrovky — *Lophozia turbinata* a *Sphenolobopsis kitagawae* — nové pro Sovětský svaz

Josef Duda

DUDA J. (1988): Zwei Lebermoose — *Lophozia turbinata* und *Sphenolobopsis kitagawae* — neu für die Sowjetunion. [Two species of liverworts, *Lophozia turbinata* and *Sphenolobopsis kitagawae*, new to the flora of the USSR]. — Preslia, Praha, 60 : 115–119.

Keywords: Hepaticae, the USSR, *Lophozia turbinata*, *Sphenolobopsis kitagawae*

Two species of liverworts new to the flora of the USSR are recorded from western Caucasus [*Lophozia turbinata* (RADDI) STEPH.] and from the Far East (*Sphenolobopsis kitagawae* SCHUST.).

Zukalova 3, 746 01 Opava, Tschechoslowakei

In dieser Studie führe ich zwei Arten der Lebermoose an — *Lophozia turbinata* (RADDI) STEPH. und *Sphenolobopsis kitagawae* SCHUST., welche neu für die Sowjetunion sind.

1. *Lophozia turbinata* (RADDI) STEPH. ist eine Art mit subozeanisch-mediterraner Verbreitung. In der Sowjetunion wächst sie an diesem Fundort:

Caucasus occidentalis: distr. Khosta, res. naturalis "Samshitovaya rosca", 100–300 m, 16. 6. 1978 leg. V. Vašák et A. Vězda, det. J. Duda — Herb. Duda.

Den Fund dieser Art im Westkaukasus konnte man erwarten, weil in diesem Gebiet mehrere Arten wachsen, die ähnliche Verbreitung haben, z. Beisp. *Calypogeia arguta* NEES et MONT. in NEES, *C. fissa* (L.) RADDI, *Cephaloziella turneri* (HOOK.) K. MUELL. (vide DÜLL 1983).

Juvenile Formen, welche mit der typischen Form dieser Art gemeinsam wachsen, sind den Arten der Gattung *Cephalozia* ähnlich. Darum sind sie hier auch abgebildet (Abb. 1).

2. *Sphenolobopsis kitagawae* SCHUST. ist eine Art, die erst in letzter Zeit von der ähnlichen Art *S. pearsonii* (SPRUCE) SCHUST. et KITAG. unterschieden wurde (SCHUSTER 1980). KITAGAWA hat aus Nordborneo die Art *S. pearsonii* mit weiblichen Geschlechtsorganen beschrieben (KITAGAWA 1970). Fast in gleicher Zeit veröffentlichte JONES eine Studie über die Geschlechtsorgane, die aber noch nicht gut entwickelt waren, derselben Art aus England (JONES 1971). Nach Vergleichen beider Beschreibungen und nach Studium des Herbarmaterials konnte SCHUSTER feststellen, dass weibliche Geschlechtsorgane (Hüllblätter und Perianthien) aus Borneo anders geformt als dieselben Organe der Pflanzen aus England sind. Auf Grund dieser Feststellung beschrieb SCHUSTER eine neue Art — *Sphenolobopsis kitagawae* SCHUST. und führte vorläufige Verbreitung (Borneo, nördlich bis Taiwan und ?Japan,

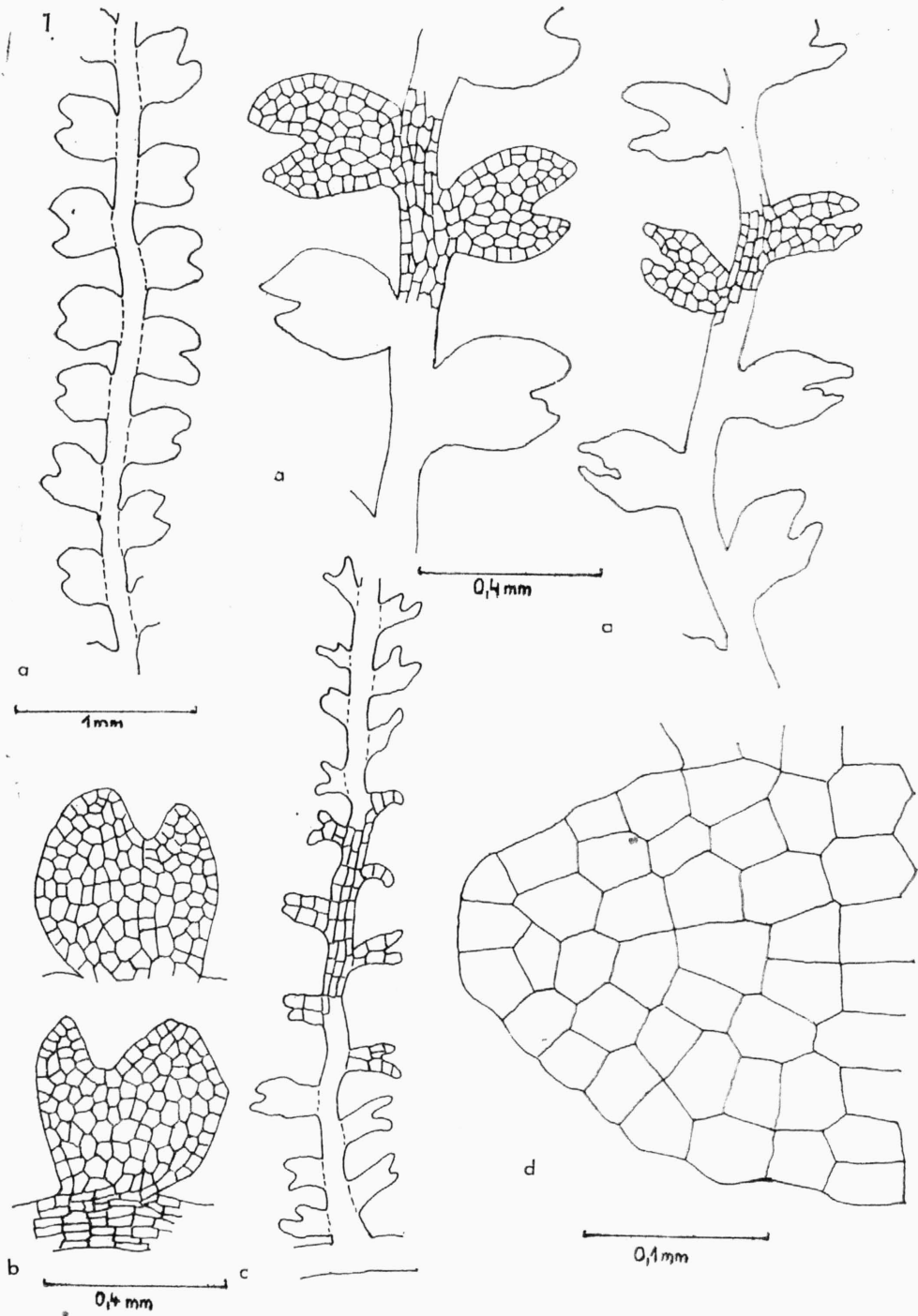
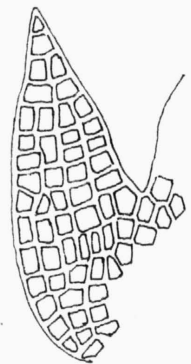
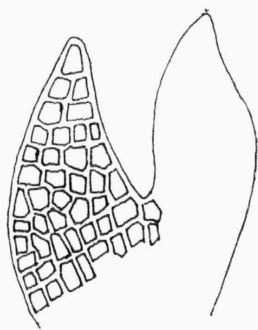
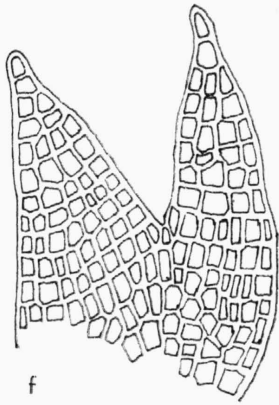
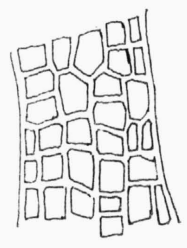
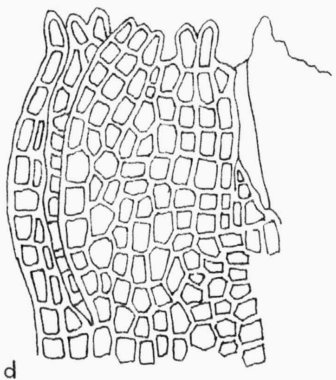
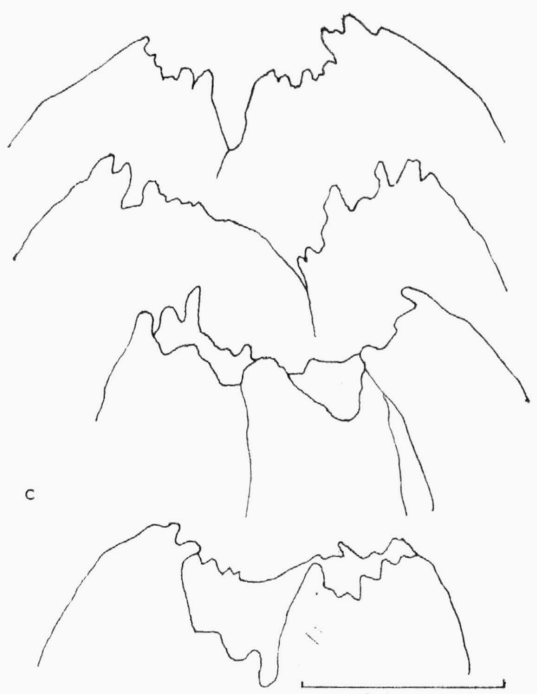
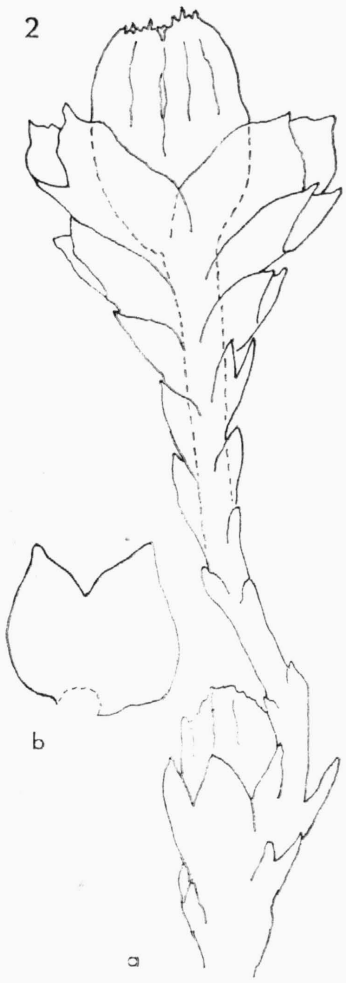
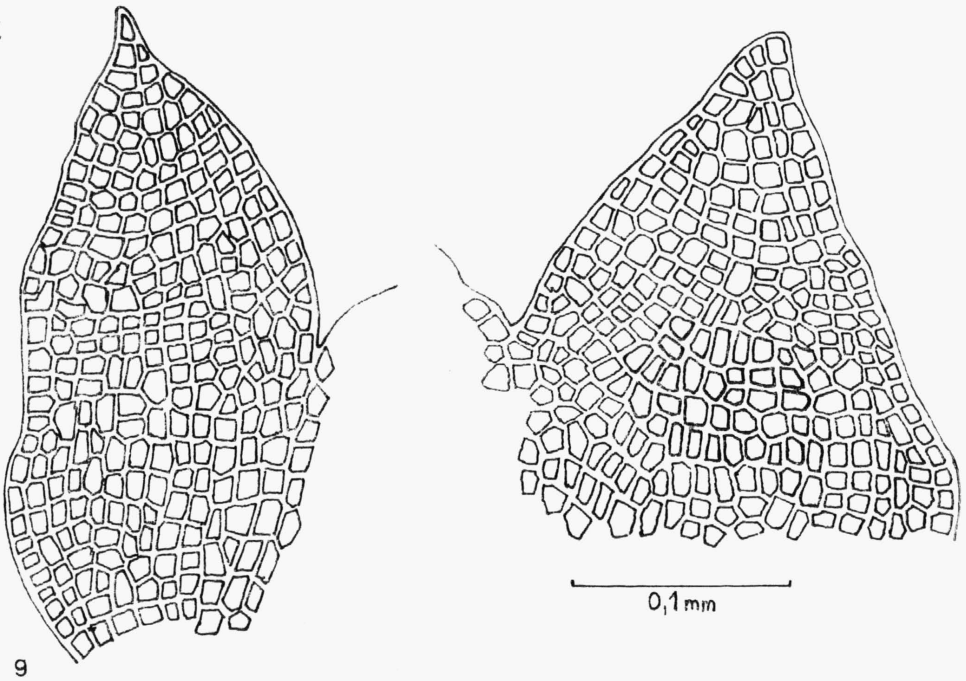

Abb. 1. — *Lophozia turbinata* (RADDI) STEPH. a, Stengelstücke; b, Blätter; c, juvenile Pflanze; d, Zellnetz im Blattlappen. — Del. J. Duda.

2

2

9

Abb. 2. — *Sphenolobopsis kitagawae* SCHUST. a, Pflanze mit Perianthien; b, ♀ Hüllblatt; c, Perianthmündung; d, Zellnetz der Perianthmündung; e, Stengelzellen; f, Form und Zellnetz der Blätter; g, Zellnetz der ♀ Hüllblätter. — Del. J. Duda.

vielleicht auch an anderen Lokalitäten im Nordpazifik) an (SCHUSTER 1980). Definitive Entscheidung über den Wert beider Arten wird man erst nach Auffinden von gut entwickelten weiblichen Geschlechtsorganen (vor allem Perianthien und Sporogonen) aus Fundorten in Westeuropa oder vom östlichen Teil Nordamerikas feststellen.

In der Sowjetunion wurde die Art *S. kitagawae* auf diesen Fundorten gesammelt:

- a) Severnaja Korjakia: lac. Pekulnejskoje, caecumen montis, 10. 8. 1984 leg. O. M. Afonina, det. J. Duda — LE, Herb. Duda
- b) Ibidem, saxa ad ripam lacus, 7. 8. 1984 leg. O. M. Afonina, det. J. Duda — LE, Herb. Duda

Der Beleg vom zweiten Fundort enthält Pflänzchen mit häufigen und gut entwickelten Perianthien. Die Pflanzen aus dem Gebiet der Sowjetunion sind fast identisch mit der Beschreibung und Abbildung in dem Werk SCHUSTER's (1980). Ich konnte feststellen, dass in der Achsel eines Hüllunterblattes der Stengel manchmal weiter wächst und man kann dann auf einer Pflanze 2 bis 3 Perianthien übereinander auffinden. Die weiblichen Hüllblätter sind derselben Form wie die Blätter, nur \pm zweimal grösser und haben keine Zähne oder Lappen an der Basis. Perianth ist oval, die Zähne der Perianthmündung sind einzellig, seltener zweizellig (Abb. 2).

V této studii jsou uvedeny a vyobrazeny dva druhy játrovek nové pro Sovětský svaz, a to *Lophozia turbinata* (RADDI) STEPH. ze západního Kavkazu a *Sphenobolopsis hitagawae* SCHUST. z Dálného východu (Sev. Korjakkia).

LITERATUR

- DÜLL R. (1983): Distribution of the European and Macaronesian Liverworts (Hepaticophytina). — Bryol. Beitr., Duisburg, 2 : 1—114.
- JONES E. W. (1971): The sexual organs of *Cephaloziella pearsonii* (Spruce) Douin. — Trans. Brit. Bryol. Soc., Oxford and Edinburgh, 6/2 : 225—227.
- KITAGAWA N. (1970): “*Cephaloziopsis*” *pearsonii* (Spr.) Schiffn. from North Borneo with special reference to its reproductive organs. — Misc. Bryol. Lichenol., Nichinan, 5 : 65—67.
- SCHUSTER R. M. (1980): The Hepaticae and Anthocerotae of North America East of the Hundredth Meridian. Vol. 4. — New York.

Eingegangen am 3. September 1987

H. Kreisel & F. Schauer:

Methoden des mykologischen Laboratoriums

VEB Gustav Fischer Verlag, Jena 1987, 181 str., 26 obr., cena v NDR 29 M, pro zahraničí 38 DM* (Kniha je v knihovně ČSBS.)

V knížce je předkládán soubor jednoduchých pracovních postupů, které jsou nejčastěji používány v mykologických laboratořích botanických, fytopatologických a mikrobiologických pracovišť. Publikace je určena především studentům, laborantům a mladým vědeckým pracovníkům, kteří se potřebují naučit základní techniky mykologické práce, a dále pracovníkům v hraničních oblastech biologie, kteří pracují s houbami jen příležitostně, pro usnadnění začátku jejich práce s těmito organismy.

V současné době je experimentální mykologie rozvinuta do velmi rozmanitých směrů a obsáhnout bohatost pracovních technik do potřebných podrobností není již v možnostech jediné publikace. Autoři uvedené knížky situaci vyřešili tak, že základní metody, nezbytné pro práci všech mykologických laboratoří, jako je příprava živných půd, sterilizace a desinfekce, izolace čistých kultur, očkovací technika, práce se světelným mikroskopem, příprava a barvení mikroskopických preparátů, popsali natolik podrobně, aby k osvojení základů této práce nebylo nutno vyhledávat další literaturu. Například v návodu na přeočkování kultur ze zkumavky do zkumavky je přesně popisováno, co a jak která ruka dělá, u složení jednotlivých typů půd je vždy doplněn způsob sterilizace a praktické poznámky, takže i pracovník bez odbornější erudice je schopen podle těchto návodů postupovat. Pro tyto pracovníky je rovněž velmi užitečný přehled jedovatých látek, které jsou v knížce zmiňovány a soupis 25 základních pravidel bezpečnosti práce a ochrany zdraví v mikrobiologické laboratoři se zvláštním důrazem na práci s patogenními mikroorganismy.

Metody biochemie, genetiky, lékařské a fytopatologické mikrobiologie jsou zpracovány jako instruktivní soupis stručných pracovních návodů a předpokládá se, že po výběru potřebného pracovního postupu se pracovník seznámí s publikací, na niž je odkaz v seznamu literatury.

Metodických příruček pro práci mykologické a mikrobiologické laboratoře je nedostatek. U nás kromě vysokoškolských skript poslední stručnou a přehlednou publikací tohoto typu byla Hamplova Mikrobiologická příručka z r. 1945. Proto myslím, že by bylo užitečné kdyby Kreiselova a Schauerova knížka byla přeložena do češtiny.

V. Šašek